

УДК: 616.831-008.434.5

Івахненко А.А.

канд. пед. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ АФАЗІОЛОГІЇ

Афазія - одна з найцікавіших та недостатньо вивчених проблем медицини, психології та логопедії. Афазія (від грец. а – негативна частка; phasis – мовлення) – повна або часткова втрата мовлення, обумовлена локальним ураженням кори головного мозку при відсутності розладів артикуляційного апарату і слуху [3, с. 30]. Вперше цей термін запропонував французький лікар А. Труссо у 1864 році, хоча окремі роботи з описом афазії існували ще в клінічній літературі XVII століття [1].

Мета дослідження: визначити історичні етапи розвитку афазіології як науки та коротко їх охарактеризувати.

Історія вивчення афазії налічує двохсот річну історію і на думку деяких авторів включає два етапи (Ж. Пайлозян, 2011), три етапи (І. Зайцев, 2006) та п'ять етапів (Л. Цветкова, 1988). Систематичне вивчення цього розладу почалося у другій половині XIX ст. І це можна вважати першим етапом у розвитку афазіології. Він пов'язаний з виникненням двох наукових напрямків: локалізаціонізма (П. Брока, К. Верніке та ін.) - вчення про локалізацію функцій в корі головного мозку і антилокалізаціонізма (П. Марі і ін.) – теорії, що вказувала на важливість діяльності мозку як єдиного цілого.

Так, на першому етапі можна виділити наступні важливі відкриття. У 1861 році П. Брока - відомий французького хірург і антрополог, відкрив так званий "центр моторних образів слів" в задній третині нижньої лобової звивини лівої півкулі і першим описав випадок моторної афазії у хворого. Більше десятиліття потому, в 1874 році німецький психоневропатолог К. Верніке дав перший докладний опис порушень мовлення, що виникають при ураженні задньої третини верхньої скроневої звивини кори лівої півкулі головного мозку, які викликають порушення розуміння мовлення і порушення експресивного мовлення. Ці симптоми він описав як сенсорна афазія. Протягом наступних десятиліть з'явилися описи ще ряду форм афазії, в основі яких були вже не моторні і сенсорні розлади, а порушення більш складних процесів. Так була виділена провідникова афазія (К. Верніке, 1874),

семантична (Г. Хед, 1926), динамічна (К. Клейст, 1934), амнестична та інші форми афазії [2]. Створювалися різні класифікації афазій, в тому числі і відома класифікація Верніке - Ліхтгейма (1885), в основу якої було покладено локалізаційно-механістичний підхід.

І на противагу цих теорій було висунуто нові уявлення, які розглядали афазію як результат порушення або інтелектуальних функцій (П. Марі, 1935р.), або «символічної діяльності», «абстрактної установки» або «категоріального поведінки» (К. Гольштейн, 1947). Тобто сформувався ідеалістичний підхід, який відокремлював мовленнєві процеси від їх мозкової основи.

Починаючи з 40-х років XX століття – другий етап – виникає нове вчення про афазію [2]. Його виникнення було спричинено стрімким розвитком фізіології, психології, неврології, нейрохірургії та інших наук. Засновником нового вчення про афазію став О. Лурія, якому належить найбільш поширена на сьогоднішній день класифікація цього порушення. Він виділив шість форм афазій, з яких три форми порушення експресивного мовлення (моторні афазії): аферентна (кінестетична), еферентна (кінетична) та динамічна афазія, а також три форми порушення імпресивного мовлення: сенсорна, семантична та амнестична афазія.

Третій етап – триває і сьогодні та пов'язаний з науковими дослідженнями Е. С. Бейн, М. Бурлакової, Т. Візель, В. Опель, Л. Цветкової, В. Шкловського та ін., які значно розширили сучасні уявлення про афазію та виділили їх в самостійну галузь наукових знань - афазіологію (Л. Цветкова, 2002). На третьому етапі вітчизняним логопедам належить вирішити багато питань, зокрема, в Україні майже відсутня спеціальна наукова та науково-методична література з проблеми афазії, а також українські протоколи нейролінгвістичного обстеження хворих на афазію та програми відновлення мовленнєвої функції цієї категорії хворих.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зайцев И.С. Афа́зия. Учебно-методическое пособие. / И.С. Зайцев. – Минск: БГПУ им. Максима Танка, 2006. – с. 25.
2. Пайлозян Ж. А. Афа́зиология: этапы развития и актуальные вопросы // Медицинская наука Армении НАН РА. 2011. №1. С. 27-37.
3. Селиверстов В.И. Понятийно-терминологический словарь логопеда / В.И. Селиверстов. – М. : Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 1997. – с. 193.